

POLITIKA

Neill Nugent

UNIA EUROPEJSKA

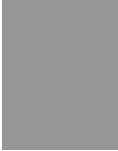
Władza i polityka

Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego

UNIA EUROPEJSKA

POLITIKA

Neill Nugent

UNIA EUROPEJSKA

Władza i polityka

Przekład
Anna Gąsior-Niemiec
Joanna Gilewicz
Wojciech Nowicki

Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego

Seria: POLITIKA

RECENZENCI

dr hab. Marek Kucia, prof. UJ
dr hab. Andrzej Podraza, prof. KUL

TŁUMACZENIE

Anna Gąsior-Niemiec – Przedmowa, rozdz. 1–7
Joanna Gilewicz – rozdz. 8–15, 23
Wojciech Nowicki – rozdz. 16–22, 24

REDAKTOR NAUKOWY TŁUMACZENIA

dr hab. Marek Kucia, prof. UJ

PROJEKT OKŁADKI

Agnieszka Winciorek

Tytuł oryginału: *The Government and Politics of the European Union*, 7th Edition

© Neill Nugent 1989, 1991, 1994, 1999, 2003, 2006, 2010

First published in English by Palgrave Macmillan, a division of Macmillan Publishers

Limited under the title *The Government and Politics of the European Union* by Neill Nugent.

This edition has been translated and published under licence from Palgrave Macmillan. The author has asserted his right to be identified as the author of this Work.

© Copyright for Polish Translation and Edition by Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego

Wydanie I, Kraków 2012

All rights reserved

Niniejszy utwór ani żaden jego fragment nie może być reprodukowany, przetwarzany i rozpowszechniany w jakikolwiek sposób za pomocą urządzeń elektronicznych, mechanicznych, kopiujących, nagrywających i innych oraz nie może być przechowywany w żadnym systemie informacyjnym bez uprzedniej pisemnej zgody Wydawcy.

Podręcznik akademicki dotowany przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego

ISBN 978-83-233-3407-1

www.wuj.pl

Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego

Redakcja: ul. Michałowskiego 9/2, 31-126 Kraków

tel. 12-631-18-81, 12-631-18-82, tel./fax 12-631-18-83

Dystrybucja: tel. 12-631-01-97, tel./fax 12-631-01-98

tel. kom. 506-006-674, e-mail: sprzedaz@wuj.pl

Konto: PEKAO SA, nr 8012 40 4722 1111 0000 4856 3325

Skrócony spis treści

Przedmowa do angielskiego wydania siódmego	XXV
--	-----

Część I. Historyczna ewolucja	1
--------------------------------------	----------

1. Powojenna transformacja Europy Zachodniej	5
2. Utworzenie Wspólnoty Europejskiej	27
3. Pogłębianie procesu integracji	37
4. Rozszerzanie procesu integracji	47

Część II. Ewoluuujące ramy traktatowe	71
--	-----------

5. Od Rzymu do Nicei	73
6. Traktat konstytucyjny i traktat lizboński	93
7. Traktaty a proces integracji	115

Część III. Instytucje i aktorzy polityczni Unii Europejskiej	135
---	------------

8. Komisja Europejska	137
9. Rada Unii Europejskiej	177
10. Rada Europejska	205
11. Parlament Europejski	227
12. Prawo Unii Europejskiej i jej organy sądownicze	261
13. Inne instytucje	287
14. Grupy interesu	309
15. Państwa członkowskie	321

Część IV. Polityki i procesy polityczne Unii Europejskiej	349
--	------------

16. Znaczenie polityk Unii Europejskiej	351
17. Procesy polityczne Unii Europejskiej	365
18. Tworzenie i stosowanie prawa Unii Europejskiej	391
19. Polityki wewnętrzne Unii Europejskiej	411
20. Polityka rolna i jej procesy	451
21. Stosunki zewnętrzne	475
22. Budżet Unii Europejskiej	513

Część V. Spojrzenie na przeszłość, teraźniejszość i przyszłość Unii Europejskiej	533
---	------------

23. Pojęcia i teorie	535
24. Stan dzisiejszy i przewidywania na przyszłość	569

Chronologia najważniejszych wydarzeń w procesie integracji europejskiej	579
---	-----

Przewodnik po dalszej lekturze	593
--------------------------------	-----

Bibliografia i źródła	601
-----------------------	-----

Indeks	619
--------	-----

Spis treści

Spis materiałów ilustracyjnych	XV
Wykaz skrótów	XXI
Przedmowa do angielskiego wydania siódmego	XXV

Część I. Historyczna ewolucja 1

1. Powojenna transformacja Europy Zachodniej	5
Podziały historyczne	5
<i>Dziedzictwo</i>	5
<i>Kontekst II wojny światowej</i>	7
Powojenna transformacja	8
<i>Niezlomny pokój</i>	8
<i>Przemiana agendy</i>	9
<i>Nowe kanały i procesy</i>	10
Wyjaśnianie transformacji i jej charakteru	11
<i>Głębokie korzenie integracji?</i>	11
<i>Wpływ II wojny światowej</i>	13
<i>Współzależność</i>	19
<i>Względy narodowe</i>	22
Uwagi końcowe: trudny charakter procesu integracji w Europie Zachodniej	24
2. Utworzenie Wspólnoty Europejskiej	27
Europejska Wspólnota Węgla i Stali	27
Od Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali do Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej	30
Traktaty ustanawiające Europejską Wspólnotę Gospodarczą i Euratom	32
<i>Zagadnienia polityczne w traktacie o EWG</i>	32
<i>Zagadnienia polityczne w traktacie o Euratomie</i>	34
<i>Postanowienia instytucjonalne w traktatach ustanawiających EWG i Euratom</i>	35
Uwagi końcowe	36
3. Pogłębianie procesu integracji	37
Rozwój traktatów	37
Rozwój procesów politycznych	40
Rozwój polityk wspólnotowych	42
Uwagi końcowe	45
4. Rozszerzanie procesu integracji	47
Rundy rozszerzeniowe	47
<i>Rozszerzenie z 1973 roku: Wielka Brytania, Dania i Irlandia</i>	49
<i>Rozszerzenie śródziemnomorskie: Grecja (1981), Hiszpania i Portugalia (1986)</i>	52
<i>Rozszerzenie EFTA: Austria, Finlandia i Szwecja (wszystkie w 1995 roku)</i>	55
<i>Rozszerzenie 10 + 2: Cypr, Estonia, Litwa, Łotwa, Malta, Polska, Republika Czeska, Słowacja, Słowenia i Węgry (wszystkie w 2004 roku); Bułgaria i Rumunia (oba kraje w 2007 roku)</i>	57
Dlaczego Unia Europejska wykazuje skłonność do rozszerzania się?	64
Wpływ rozszerzeń na Unię Europejską	66
Uwagi końcowe	69

Część II. Ewoluuujące ramy traktatowe	71
5. Od Rzymu do Nicei	73
Przed Jednolitym aktem europejskim	73
Jednolity akt europejski (JAE)	74
Traktat z Maastricht	75
<i>Kontekst i powstawanie traktatu</i>	75
<i>Treść traktatu</i>	77
Traktat amsterdamski	81
<i>Kontekst i powstawanie traktatu</i>	81
<i>Treść traktatu</i>	83
Traktat nicejski	85
<i>Kontekst i powstawanie traktatu</i>	85
<i>Treść traktatu</i>	87
Uwagi końcowe	91
6. Traktat konstytucyjny i traktat lizboński	93
Powstawanie traktatu konstytucyjnego	93
<i>Konwent Europejski</i>	93
<i>Konferencja międzyrządowa</i>	95
Treść traktatu konstytucyjnego	97
Ratyfikacja traktatu konstytucyjnego	99
Od traktatu konstytucyjnego do traktatu lizbońskiego	101
Treść traktatu lizbońskiego	106
Uwagi końcowe	113
7. Traktaty a proces integracji	115
Tworzenie traktatów	115
<i>Konferencje międzyrządowe</i>	115
<i>Ratyfikowanie traktatów</i>	119
Traktaty a charakter europejskiej integracji	119
<i>Ekonomia przed polityką</i>	120
<i>Elastyczność</i>	120
<i>Inkrementalizm</i>	121
<i>Rosnąca długość i złożoność traktatów</i>	125
<i>Nierówne tempo</i>	128
<i>Interakcje między aktorami ponadnarodowymi a narodowymi</i>	129
<i>Korzyści dla każdego</i>	130
<i>Proces napędzany przez elity</i>	130
Uwagi końcowe: ciągle postępujący, lecz w przyszłości może całkiem inny proces	132
Część III. Instytucje i aktorzy polityczni Unii Europejskiej	135
8. Komisja Europejska	137
Mianowanie i skład	137
<i>Kolegium Komisarzy</i>	137
<i>Biurokracja Komisji</i>	148
Organizacja	150
<i>Dyrekcje Generalne i inne służby</i>	150
<i>Struktura hierarchiczna</i>	151
<i>Mechanizmy podejmowania decyzji</i>	152
Źródła uprawnień Komisji	155
Zadania	156
<i>Proponowanie i opracowywanie polityk i aktów prawnych</i>	156
<i>Funkcje wykonawcze</i>	160
<i>Strażnik ram prawnych</i>	166
<i>Reprezentant Unii Europejskiej w stosunkach zewnętrznych i negocjator</i>	170

<i>Mediator i rozjemca</i>	172
<i>Promotor ogólnego interesu Unii Europejskiej</i>	172
Zmieniający się (i malejący?) wpływ Komisji Europejskiej w systemie Unii Europejskiej	173
Uwagi końcowe	175
9. Rada Unii Europejskiej	177
Zadania i funkcje	177
<i>Ustanawianie polityki i praw</i>	178
<i>Kompetencje wykonawcze</i>	179
<i>Zadania mediacyjne</i>	180
Skład	181
<i>Ministrowie</i>	181
<i>Komitet Stałych Przedstawicieli</i>	184
<i>Komitety i grupy robocze</i>	185
<i>Sekretariat Generalny</i>	186
Funkcjonowanie	188
<i>Prezydencja Rady</i>	188
<i>Struktura hierarchiczna</i>	193
<i>Procedury decyzyjne</i>	197
Uwagi końcowe	204
10. Rada Europejska	205
Powstanie i rozwój	205
Członkostwo	207
Przewodniczący Rady Europejskiej	209
<i>Utworzenie stanowiska</i>	209
<i>Postanowienia traktatu dotyczące stanowiska przewodniczącego</i>	210
<i>Powołanie pierwszego przewodniczącego Rady Europejskiej</i>	211
Organizacja	212
<i>Częstość, miejsce i czas trwania spotkań na szczycie</i>	212
<i>Przygotowywanie spotkań na szczycie</i>	214
<i>Ustalanie porządku obrad</i>	214
<i>Przebieg obrad</i>	217
Działalność	218
<i>Ewolucja Unii Europejskiej</i>	219
<i>Sprawy „konstytucyjne” i instytucjonalne</i>	219
<i>Polityka gospodarcza i walutowa Unii Europejskiej</i>	220
<i>Poszerzenie Unii Europejskiej</i>	221
<i>Stosunki zewnętrzne</i>	222
<i>Szczególne kwestie polityki wewnętrznej</i>	223
Rada Europejska w systemie Unii Europejskiej	224
Uwagi końcowe	226
11. Parlament Europejski	227
Uprawnienia i znaczenie	227
<i>Parlament a prawodawstwo Unii Europejskiej</i>	227
<i>Parlament a budżet Unii Europejskiej</i>	233
<i>Kontrola i nadzór nad organami wykonawczymi</i>	235
Wybory	240
Partie polityczne a Parlament Europejski	243
<i>Federacje transnarodowe</i>	243
<i>Ugrupowania polityczne w Parlamencie Europejskim</i>	244
<i>Partie narodowe</i>	250
Skład Parlamentu	251
<i>Podwójny mandat</i>	251
<i>Ciągłość</i>	252
<i>Płeć</i>	252
<i>Kompetencje i doświadczenie</i>	252

Organizacja i funkcjonowanie	253
<i>Problem kilku siedzib</i>	253
<i>Organizacja pracy Parlamentu</i>	254
<i>Komisje Parlamentu Europejskiego</i>	256
<i>Posiedzenia plenarne</i>	258
Uwagi końcowe: czy Parlament Europejski jest „prawdziwym” parlamentem?	259
12. Prawo Unii Europejskiej i jej organy sądownicze	261
Potrzeba prawa Unii Europejskiej	261
Źródła prawa Unii Europejskiej	262
<i>Traktaty</i>	262
<i>Prawodawstwo Unii Europejskiej</i>	263
<i>Wykładnia prawa</i>	266
<i>Prawo międzynarodowe</i>	266
<i>Ogólne zasady prawa</i>	267
Treść prawa Unii Europejskiej	267
Status prawa Unii Europejskiej	268
<i>Skutek bezpośredni</i>	269
<i>Pierwszeństwo</i>	269
Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej	270
<i>Członkostwo</i>	270
<i>Organizacja i liczba rozpatrywanych spraw</i>	271
<i>Postępowanie Trybunału</i>	273
Typy spraw rozpatrywanych przez organy sądownicze Unii Europejskiej	275
<i>Uchybienie zobowiązaniom</i>	277
<i>Wnioski o stwierdzenie nieważności</i>	278
<i>Zaniechanie działania</i>	279
<i>Postępowania o ustalenie odpowiedzialności</i>	280
<i>Wnioski o wydanie orzeczenia wstępnego</i>	280
<i>Sprawy pracownicze</i>	281
<i>Odwolania</i>	281
<i>Wydawanie opinii</i>	281
Rola i znaczenie organów sądowniczych Unii Europejskiej	282
Uwagi końcowe	285
13. Inne instytucje	287
Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny	287
<i>Geneza</i>	287
<i>Członkostwo</i>	288
<i>Organizacja</i>	289
<i>Funkcje</i>	290
<i>Znaczenie</i>	291
Komitet Regionów	292
<i>Geneza</i>	292
<i>Członkostwo, organizacja, funkcje i uprawnienia</i>	293
Agencje unijne	295
Europejski Bank Inwestycyjny	298
<i>Zadania i funkcje</i>	298
<i>Organizacja</i>	300
<i>Znaczenie EBI</i>	300
Europejski Bank Centralny	301
<i>Powstanie banku</i>	301
<i>Cele i zadania</i>	301
<i>Struktura organizacyjna EBC</i>	302
<i>Funkcjonowanie</i>	303
Trybunał Obrachunkowy	304
<i>Członkostwo i organizacja</i>	305
<i>Działalność Trybunału Obrachunkowego</i>	306
<i>Skuteczność kontroli finansowych</i>	308

14. Grupy interesu	309
Różne typy grup interesu	309
<i>Subnarodowy poziom rządzenia</i>	309
<i>Prywatne i publiczne przedsiębiorstwa</i>	310
<i>Narodowe grupy interesu</i>	310
<i>Eurogrupy</i>	310
<i>Funkcje</i>	314
Dostęp do organów decyzyjnych	314
<i>Rządy państw członkowskich</i>	314
<i>Komisja Europejska</i>	315
<i>Parlament Europejski</i>	317
<i>Który kanał lobbujący jest najlepszy?</i>	318
<i>Wpływy</i>	318
Grupy interesu w realizacji polityki Unii Europejskiej	320
15. Państwa członkowskie	321
Orientacje i podejścia państw członkowskich	322
<i>Państwa założycielskie: Belgia, Francja, Niemcy, Włochy, Luksemburg i Holandia</i>	324
<i>Państwa, które dołączyły w pierwszej fazie rozszerzenia: Dania, Irlandia i Wielka Brytania</i>	324
<i>Kraje śródziemnomorskie przyjęte w drugim etapie rozszerzenia: Grecja, Hiszpania i Portugalia</i>	326
<i>Kraje EFTA przyjęte w trzecim etapie rozszerzenia: Austria, Finlandia i Szwecja</i>	326
<i>Państwa przyjęte na etapie 10+2: Bułgaria, Cypr, Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Malta, Polska, Rumunia, Słowacja, Słowenia i Węgry</i>	327
Rządy	328
<i>Oddziaływanie na Komisję Europejską</i>	328
<i>Oddziaływanie na Radę Unii Europejskiej</i>	329
Parlamenty	335
Sądy	337
Subnarodowy poziom rządzenia	338
Zdanie obywateli	339
<i>Referendum</i>	339
<i>Wybory do Parlamentu Europejskiego</i>	341
<i>Wybory krajowe</i>	342
<i>Opinia publiczna</i>	342
Partie polityczne	343
Grupy interesu	344
Które państwa mają najsilniejsze wpływy?	345
Uwagi końcowe	348

Część IV. Polityki i procesy polityczne Unii Europejskiej 349

16. Znaczenie polityk Unii Europejskiej	351
Początki polityk Unii Europejskiej	351
Zakres i różnorodność polityk Unii Europejskiej	354
Różne rodzaje zaangażowania Unii Europejskiej w poszczególne polityki	355
Zróznicowany charakter zaangażowania Unii Europejskiej w jej polityki	357
Nacisk na regulację	359
<i>Polityki regulacyjne</i>	359
<i>Polityki redystrybucyjne</i>	360
<i>Polityki dystrybucyjne</i>	360
Nierównomierność i elementy dysharmonii w systemie polityk Unii Europejskiej	361
Uwagi końcowe	363

17. Procesy polityczne Unii Europejskiej	365
Odmiany procesów politycznych w Unii Europejskiej	365
Aktorzy	366
Kanały procesów politycznych	366
Czynniki kształtujące procesy polityczne Unii Europejskiej	368
Podstawa traktatowa	368
Prawny status kwestii, która jest przedmiotem procesu	369
Stopień ogólności lub szczegółowości rozstrzyganej kwestii	370
Nowość, znaczenie, kontrowersyjność i polityczna delikatność rozstrzyganych kwestii	371
Rozkład kompetencji między poziomami unijnym i narodowym	371
Okoliczności i ich postrzeganie	371
Cztery ramy procesów politycznych w Unii Europejskiej	372
Metoda wspólnotowa	373
Intensywna transządowość	374
Otwarta metoda koordynacji	376
Scentralizowane podejmowanie decyzji	377
Typowe cechy procesów politycznych w Unii Europejskiej	378
Różnice ról i uprawnień instytucji	378
Kompromisy i powiązania	379
Współpraca międzyinstytucjonalna	380
Trudności w przeprowadzaniu radykalnych zmian	382
Manewry taktyczne	383
Różne prędkości procesów	384
Skuteczność procesów politycznych w Unii Europejskiej	385
Uwagi końcowe	389
18. Tworzenie i stosowanie prawa Unii Europejskiej	391
Procedury stanowienia prawa Unii Europejskiej	391
Procedura konsultacji	393
Przygotowanie propozycji aktu prawnego	394
Zwykła procedura prawodawcza	400
Procedura zgody	405
Prawo Unii Europejskiej po uchwaleniu	406
Tworzenie uzupełniających aktów prawnych	406
Przenoszenie prawa Unii Europejskiej do prawa krajowego	407
Stosowanie prawa Unii Europejskiej	407
Uwagi końcowe	409
19. Polityki wewnętrzne Unii Europejskiej	411
Tworzenie rynku wewnętrznego	411
Wspólna taryfa celna	413
Swobodny przepływ towarów, osób, usług i kapitału pomiędzy krajami Unii	414
Zbliżanie systemów prawnych i zasada wzajemnego uznawania norm krajowych	416
Polityka konkurencji	417
Trudności w „dokończeniu” tworzenia rynku wewnętrznego	419
Polityka makroekonomiczna i finansowa	421
Tło oraz powstanie Unii Gospodarczej i Walutowej	421
Charakter Unii Gospodarczej i Walutowej	424
Znaczenie Unii Gospodarczej i Walutowej	426
Polityki funkcjonalne	427
Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości	428
Polityka spójności	433
Polityka społeczna, zatrudnienia i wzrostu gospodarczego	434
Polityka energetyczna	438
Polityka badań i innowacji	440
Polityka ochrony środowiska	442
Polityki sektorowe	446

<i>Rybołówstwo</i>	447
<i>Przemysł okrętowy</i>	447
Uwagi końcowe	449
20. Polityka rolna i jej procesy	451
Wspólna polityka rolna na szerszym tle	451
Dlaczego rolnictwo jest dziedziną szczególną?	452
<i>Wyjątkowy charakter rolnictwa</i>	453
<i>Polityczne przesłanki specyfiki rolnictwa</i>	454
Funkcjonowanie wspólnej polityki rolnej	458
<i>Jednolity rynek wewnętrzny</i>	458
<i>Preferencja towarów wspólnotowych</i>	462
<i>Wspólne finansowanie</i>	463
<i>Tolerancja dla różnic w funkcjonowaniu wspólnej polityki rolnej</i>	464
Wpływ i skutki wspólnej polityki rolnej	465
Procesy polityczne wspólnej polityki rolnej	466
<i>Rola Komisji Europejskiej: dążenie do reformy</i>	467
<i>Podejmowanie decyzji przez Radę – problemy sprawowania kontroli nad procesem politycznym przez Radę ds. Rolnictwa</i>	469
<i>Rola Parlamentu Europejskiego</i>	471
<i>Realizacja i wdrażanie wspólnej polityki rolnej</i>	472
Uwagi końcowe	474
21. Stosunki zewnętrzne	475
Handel zewnętrzny	475
<i>Unia Europejska w światowym systemie handlu</i>	475
<i>Polityki handlowe</i>	476
<i>Porozumienia handlowe (lub zdominowane przez zagadnienia handlowe)</i>	477
<i>Procesy polityki handlowej</i>	479
Polityki zagraniczna i obronna	482
<i>Potencjał i problemy z jego wykorzystaniem</i>	482
<i>Ewolucja polityk zagranicznej i obronnej Unii Europejskiej</i>	484
<i>Cele polityczne</i>	491
<i>Narzędzia polityczne</i>	493
<i>Procesy polityczne</i>	495
Polityka rozwoju	504
<i>Przedmiot polityki rozwoju</i>	504
<i>Procesy polityczne</i>	506
Zewnętrzny wymiar polityk wewnętrznych Unii Europejskiej	508
Problemy spójności i reprezentacji	509
Uwagi końcowe	511
22. Budżet Unii Europejskiej	513
Tło tematyczne	513
Wieloletnie ramy finansowe	514
<i>Geneza i cele</i>	514
<i>Przyjęcie ram finansowych na lata 2007–2013</i>	516
<i>Właściwości procesu przyjmowania ram finansowych</i>	520
<i>Użyteczność wieloletnich ram finansowych i przyszłe perspektywy ich roli</i>	521
Budżet roczny	522
<i>Budowa budżetu</i>	522
<i>Sporządzanie budżetu rocznego</i>	526
Uwagi końcowe	532

Część V. Spojrzenie na przeszłość, teraźniejszość i przyszłość Unii Europejskiej	533
23. Pojęcia i teorie	535
Konceptualizacje Unii Europejskiej	536
<i>Państwa i organizacje międzyrządowe</i>	537
<i>Federalizm</i>	540
<i>Podejście państwowcentryczne i konsocjacionizm</i>	542
<i>Rządzenie wielopoziomowe</i>	544
Trzy kluczowe pojęcia: suwerenność, międzyrządowość i ponadnarodowość	546
<i>Definicje</i>	546
<i>Równowaga między międzyrządowością a ponadnarodowością w Unii Europejskiej</i>	547
<i>Łączenie i dzielenie suwerenności?</i>	549
Teoretyczne ujęcie integracji europejskiej: wielka teoria	549
<i>Neofunkcjonalizm</i>	550
<i>Międzyrządowość</i>	552
<i>Współzależność</i>	554
<i>Przyszłość wielkiej teorii</i>	556
Ujęcie teoretyczne funkcjonowania Unii Europejskiej: teoria średniego zasięgu	558
<i>Nowy instytucjonalizm</i>	559
<i>Analiza sieci politycznych</i>	561
Zastosowanie różnych wyjaśnień teoretycznych podejmowania decyzji w szczególnym obszarze polityki, jakim jest poszerzanie UE	562
<i>Podejścia racjonalistyczne</i>	563
<i>Interpretacje konstruktywistyczne</i>	564
Uwagi końcowe	566
24. Stan dzisiejszy i przewidywania na przyszłość	569
Unia Europejska wobec zmian w charakterze systemu międzynarodowego	569
Wyjątkowość Unii Europejskiej	571
Przyszłość Unii Europejskiej	572
<i>Czynniki warunkujące perspektywy</i>	572
<i>Wyzwania</i>	573
Chronologia najważniejszych wydarzeń w procesie integracji europejskiej	579
Przewodnik po dalszej lekturze	593
Oficjalne źródła Unii Europejskiej	593
Źródła rządów narodowych	595
Periodyki, gazety i czasopisma naukowe	595
Źródła internetowe	596
Książki	597
<i>Ogólne książki na temat rządzenia i polityki w UE</i>	597
<i>Ewolucja historyczna</i>	597
<i>Aktorzy instytucjonalni i polityczni</i>	598
<i>Polityki szczegółowe i procesy polityczne</i>	598
<i>Państwa członkowskie a Unia Europejska</i>	598
<i>Koncepcje i ujęcia teoretyczne</i>	599
Bibliografia i źródła	601
Indeks	619

Spis materiałów ilustracyjnych

Mapy

Mapa 4.1 Państwa członkowskie – założycielskie	48
Mapa 4.2 Pierwsza runda rozszerzeniowa (1973)	52
Mapa 4.3 Śródziemnomorska runda rozszerzeniowa (1981 i 1986)	54
Mapa 4.4 Runda rozszerzenia EFTA (1995)	56
Mapa 4.5 Runda rozszerzeniowa 10 + 2 (2004 i 2007)	60

Dokumenty

Dokument 7.1 Traktat o Unii Europejskiej (w wersji polizbońskiej): spis treści	125
Dokument 7.2 Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana): spis treści	126
Dokument 8.1 Zapisy wprowadzone przez traktat lizboński w sprawie mianowania przewodniczącego Kolegium oraz pozostałych komisarzy	139
Dokument 9.1 Grupowanie prezydencji Rady na podstawie Deklaracji 9 dołączonej do traktatu lizbońskiego	190
Dokument 10.1 Wyjątki z komunikatu ogłoszonego po konferencji na szczycie w Paryżu w 1974 roku	206
Dokument 10.2 Postanowienia traktatu o członkostwie Rady Europejskiej	208
Dokument 10.3 Postanowienia traktatu w sprawie przewodniczącego Rady Europejskiej	210
Dokument 10.4 Przygotowywanie posiedzeń Rady Europejskiej	216
Dokument 10.5 Postanowienia traktatu dotyczące roli Rady Europejskiej w stosunkach zagranicznych i polityce bezpieczeństwa	222
Dokument 13.1 Uprawnienia traktatowe Komitetu Regionów	294
Dokument 19.1 Uzasadnienie dla rynku wewnętrznego	411
Dokument 19.2 Podstawy programu sztokholmskiego	432
Dokument 19.3 Cele polityki badań i innowacji w TFUE	440
Dokument 19.4 Cele unijnej polityki ochrony środowiska w TFUE	442
Dokument 19.5 Zagadnienia poruszane na typowym posiedzeniu Rady ds. Środowiska	444
Dokument 20.1 Cele WPR w traktacie o EWG (1957) i TFUE	459
Dokument 21.1 Fragment artykułu 207 TFUE (podstawy wspólnej polityki handlowej)	478
Dokument 21.2 Fragmenty deklaracji 13 i 14 dołączonych do traktatu o Unii Europejskiej	484
Dokument 21.3 Artykuł 21 traktatu o Unii Europejskiej (zasady stosunków zewnętrznych UE)	492
Dokument 21.4 Artykuł 25 traktatu o Unii Europejskiej – określenie środków realizacji WPZiB	493
Dokument 21.5 Artykuł 36 TUE – funkcje i uprawnienia Parlamentu Europejskiego w dziedzinie WPZiB	502

Ramki

Ramka 1.1 Systemy polityczne głównych państw Europy Zachodniej w późnych latach trzydziestych XX wieku	6
Ramka 1.2 Wyjątki ze Statutu Rady Europy z 1949 roku	14
Ramka 2.1 Główne instytucje stworzone traktem ustanawiającym EWWiS	29
Ramka 2.2 Fragmenty rezolucji z Mesyny*	31
Ramka 2.3 Artykuł 2 traktatu o EWG	33
Ramka 2.4 Główne instytucje stworzone przez traktaty o EWG i Euratomie*	35
Ramka 4.1 Kryteria kopenhaskie	59
Ramka 5.1 Najważniejsze postanowienia Jednolitego aktu europejskiego	75
Ramka 5.2 Najważniejsze postanowienia instytucjonalne traktatu z Maastricht	78
Ramka 5.3 Główne zmiany polityczne wprowadzone traktatem z Maastricht w pierwszym filarze	79
Ramka 5.4 Najważniejsze postanowienia traktatu amsterdamskiego	84
Ramka 5.5 Postanowienia dotyczące podejmowania decyzji kwalifikowaną większością głosów w Radzie Ministrów wprowadzone traktatem nicejskim*	86
Ramka 5.6 Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej: podsumowanie głównych treści jej sześciu tytułów	91
Ramka 6.1 Członkowie Konwentu Europejskiego	94
Ramka 6.2 Fora, w ramach których toczyły się prace Konwentu Europejskiego	95
Ramka 6.3 Cztery części traktatu konstytucyjnego	98
Ramka 6.4 Powstawanie traktatu lizbońskiego	104
Ramka 6.5 Główne aspekty różnic między traktatem lizbońskim i traktatem konstytucyjnym	108
Ramka 6.6 Główne postanowienia traktatu lizbońskiego	110
Ramka 7.1 Zasady działania konferencji międzyrządowych	116
Ramka 8.1 Komisarze	143
Ramka 8.2 Zalety i wady prowadzonej przez Komisję Europejską polityki wielonarodowej obsady stanowisk	149
Ramka 8.3 Dyrekcje Generalne i główne służby specjalistyczne Komisji Europejskiej	150
Ramka 8.4 Hierarchiczna struktura Komisji	151
Ramka 8.5 „Modelowa” ścieżka wypracowywania propozycji w ramach Komisji Europejskiej	152
Ramka 8.6 Źródła uprawnień Komisji Europejskiej	155
Ramka 8.7 Typowe przykłady aktów prawnych ustanowionych przez Komisję	161
Ramka 8.8 Co może zrobić Komisja w razie łamania prawa Unii Europejskiej?	168
Ramka 8.9 Warunki sprzyjające funkcji przewodniej Komisji Europejskiej	173
Ramka 8.10 Czynniki wyjaśniające relatywne zmniejszenie wpływów Komisji Europejskiej	174
Ramka 8.11 Debata akademicka nad rolą Komisji Europejskiej	175
Ramka 9.1 Składy Rady Unii Europejskiej	183
Ramka 9.2 Główne komitety Rady	187
Ramka 9.3 Rotacja prezydencji Rady 2007–2020	189
Ramka 9.4 Hierarchiczna struktura Rady	193
Ramka 9.5 Główne czynniki determinujące postęp propozycji legislacyjnej w Radzie	193
Ramka 9.6 Podejmowanie decyzji w Radzie	197
Ramka 9.7. Kwalifikowana większość głosów: zasady głosowania i rozkład głosów ważonych dla poszczególnych krajów*	198
Ramka 10.1 „Standardowy model” posiedzeń Rady Europejskiej	217
Ramka 10.2 Rada Europejska a „konstytucjonalizacja” integracji europejskiej	220
Ramka 10.3 Funkcje Rady Europejskiej	224
Ramka 11.1 Procedury prawodawcze Unii Europejskiej a Parlament Europejski	231
Ramka 11.2 Ugrupowania polityczne w Parlamencie Europejskim	246
Ramka 11.3 Czynniki decydujące o wpływach komisji parlamentarnych	258
Ramka 12.1 Różne typy prawodawstwa Unii Europejskiej	265
Ramka 12.2 Deklaracja 17 dołączona do traktatu lizbońskiego	270

Ramka 13.1 Trzy grupy w Europejskim Komitecie Ekonomiczno-Społecznym	289
Ramka 13.2 Różne typy agencji regulacyjnych	296
Ramka 14.1 Sposoby, jakimi grupy interesów mogą przekazywać swoje stanowisko Komisji Europejskiej	316
Ramka 14.2 Sposoby, jakimi grupy interesów mogą przekazywać swoje stanowisko Parlamentowi Europejskiemu	317
Ramka 15.1 Powody, dla których rządy państw członkowskich mają trudności z koordynowaniem swojego wkładu w politykę unijną	334
Ramka 15.2 Różnice procedur stosowanych przez parlamenty narodowe w sprawach Unii Europejskiej	336
Ramka 15.3 Poglądy Francji, Niemiec i Wielkiej Brytanii w najważniejszych sprawach dotyczących kształtu Unii Europejskiej	346
Ramka 15.4 Przyczyny, dla których mniejsze państwa wywierają nieproporcjonalny wpływ na politykę Unii Europejskiej	347
Ramka 16.1 Zakres zaangażowania Unii Europejskiej w poszczególne dziedziny polityki	356
Ramka 16.2 Charakter zaangażowania Unii Europejskiej w poszczególne polityki	358
Ramka 16.3 Przyczyny, dla których liczne państwa członkowskie przyjęły bardziej oszczędnościowe postawy wobec wydatków z budżetu unijnego	360
Ramka 16.4 Kategorie i dziedziny kompetencji unijnych, wyróżniane w traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej	362
Ramka 17.1 Aktorzy polityki Unii Gospodarczej i Walutowej (UGiW)	367
Ramka 17.2 Przykłady ustanowionych przez traktaty procedur tworzenia polityk i podejmowania decyzji	369
Ramka 17.3 Metoda wspólnotowa – główne cechy	373
Ramka 17.4 Intensywna transzadowość – główne cechy	374
Ramka 17.5 Otwarta metoda koordynacji – główne cechy	377
Ramka 17.6 Możliwości posunięć taktycznych do rozważenia przez przedstawicieli państw w Radzie	383
Ramka 17.7 Modele tworzenia polityk i podejmowania decyzji, które mogą być pomocne w analizie procesów politycznych i decyzyjnych w UE*	386
Ramka 18.1 Specjalne procedury prawodawcze	394
Ramka 19.1 Główne zasady polityki konkurencji według TFUE	418
Ramka 19.2 Główne korzyści i szkody wynikające z integracji walutowej Europy	421
Ramka 19.3 Kryteria konwergencji w Unii Gospodarczej i Walutowej – warunki wstąpienia do strefy euro	422
Ramka 19.4 Kiedy euro mogłoby dorównać dolarowi jako waluta międzynarodowa?	426
Ramka 19.5 Operacyjne cele polityki spójności	434
Ramka 19.6 Przyczyny wzrostu zainteresowania rozwojem unijnej polityki energetycznej	439
Ramka 19.7 Główne nurty Siódmego Programu Ramowego w dziedzinie badań i rozwoju technologicznego	441
Ramka 19.8 Główne zasady wspólnej polityki rybołówstwa	448
Ramka 20.1 Główne zmiany w systemie WPR po 1990 roku	461
Ramka 20.2 Prawo rolne Unii Europejskiej	473
Ramka 21.1 Atuty gospodarcze i handlowe Unii Europejskiej	476
Ramka 21.2 Zwyczajna procedura zawierania porozumień na podstawie artykułu 207 TFUE (w dziedzinie handlu zewnętrznego)	481
Ramka 21.3 Atuty polityki zagranicznej i obronnej Unii Europejskiej	482
Ramka 21.4 Przeshkody na drodze do pełnego wykorzystania przez Unię Europejską swojego potencjału w polityce zagranicznej i obronnej	483
Ramka 21.5 Główne cechy wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony	491
Ramka 21.6 Przeshkody w pełnym rozwoju zdolności Unii Europejskiej w zakresie polityki bezpieczeństwa i obrony	494
Ramka 21.7 Przykłady wspólnych stanowisk i działań przyjętych w 2008 roku	495

Ramka 21.8 Przyczyny problemów spójności w polityce zewnętrznej Unii Europejskiej	510
Ramka 22.1 Cele zmian wprowadzonych traktatem lizbońskim w procedurze przyjmowania budżetu rocznego	527
Ramka 22.2 Przyjmowanie budżetu rocznego UE – najważniejsze aspekty	530
Ramka 23.1 Główne cechy państwa	538
Ramka 23.2 Główne cechy organizacji międzyrządowych	539
Ramka 23.3 Główne cechy federalnych systemów politycznych	541
Ramka 23.4 Główne cechy konsocjacyjnych systemów politycznych	544
Ramka 23.5 Model rządzenia wielopoziomowego w Unii Europejskiej	545
Ramka 23.6 Punkty ciężkości trzech odmian nowego instytucjonalizmu	559
Ramka 24.1 Przewidywalne główne czynniki decydujące o rozwoju politycznym Unii Europejskiej w przyszłości	575

Ryciny

Rycina 11.1 Podział na prawicę i lewicę w Parlamencie Europejskim po wyborach w 2009 roku	249
Rycina 13.1 Schemat kontroli wewnętrznej i zewnętrznej budżetu Unii Europejskiej	306
Rycina 14.1 Struktura organizacyjna COPA	313
Rycina 18.1 Podstawowe cechy procesów stanowienia prawa w Unii Europejskiej	392
Rycina 18.2 Zwykła procedura prawodawcza	402
Rycina 21.1 Zarys struktur podejmowania decyzji w WPZiB i WPBiO	496
Rycina 22.1 Struktura ram finansowych w latach 2007–2013 i pułapy wydatków	518
Rycina 22.2 Zasoby własne UE	522
Rycina 22.3 Procedura przyjmowania budżetu rocznego*	528

Tabele

Tabela 1.1 Główne zachodnie i zachodnioeuropejskie organizacje międzynarodowe we wczesnych latach powojennych*	19
Tabela 3.1 Główne traktaty WE/UE	38
Tabela 4.1 Rundy rozszerzeniowe	49
Tabela 7.1 Podsumowanie treści głównych traktatów UE	122
Tabela 8.1 Drugie Kolegium Barrosa: podział tek oraz organy związane z działalnością poszczególnych komisarzy	146
Tabela 11.1 Działania Parlamentu od stycznia do grudnia 2008 roku – podjęte uchwały i decyzje	229
Tabela 11.2 Zapytania wystosowane przez Parlament Europejski w 2008 roku	237
Tabela 11.3 Wybory do Parlamentu Europejskiego w poszczególnych państwach członkowskich w 2009 roku	242
Tabela 11.4 Ugrupowania polityczne w Parlamencie Europejskim	248
Tabela 11.5 Stałe Komisje Parlamentu Europejskiego	256
Tabela 12.1 Sprawy rozpatrywane przez Trybunał Sprawiedliwości w latach 2004–2008: liczba i stadium postępowania*	272
Tabela 12.2 Sprawy zakończone przed Europejskim Trybunałem Sprawiedliwości w 2008 roku: składy orzekające*	272
Tabela 12.3 Sprawy przed Sądem Pierwszej Instancji w latach 2004–2008: liczba i stadium postępowania	273
Tabela 12.4 Sprawy zakończone przed Sądem Pierwszej Instancji w 2008 roku: składy orzekające	273
Tabela 12.5 Czas trwania (w miesiącach) posiedzeń Trybunału Sprawiedliwości w latach 2004–2008	274
Tabela 12.6 Czas trwania (w miesiącach) postępowania przed Sądem Pierwszej Instancji w latach 2004–2008	275

Tabela 12.7 Nowe sprawy wniesione do Trybunału Sprawiedliwości w latach 2004–2008 z podziałem na typy postępowania*	276
Tabela 12.8 Nowe przypadki przez Sądem Pierwszej Instancji w latach 2004–2008 z podziałem na typy postępowania	276
Tabela 13.1 Członkostwo w Europejskim Komitecie Ekonomiczno-Społecznym i Komitecie Regionów	288
Tabela 15.1 Podstawowe informacje o państwach członkowskich Unii Europejskiej	323
Tabela 15.2 Referenda w państwach członkowskich dotyczące WE/UE*	340
Tabela 22.1 Rama finansowa w latach 2007–2013*	519
Tabela 22.2 Budżet UE na 2010 rok	525

Wykaz skrótów

ABB	– budżetowanie kosztów działań	EBI	– Europejski Bank Inwestycyjny
ACEA	– Stowarzyszenie Europejskiego Przemysłu Motoryzacyjnego	ECA	– Europejska Agencja Chemikaliów
AKP	– grupa państw (Afryka, Karaiby, region Pacyfiku)	Ecofin	– Rada do spraw Gospodarczych i Finansowych
ALDE	– Porozumienie Liberalów i Demokratów na rzecz Europy	ECR	– Europejscy Konserwatyści i Reformatorzy
AMCHAM	– Amerykańska Izba Handlowa w Europie	ecu	– jednostka rozliczeniowa w Europejskim Systemie Monetarnym
APPE	– Stowarzyszenie Producentów Petrochemicznych w Europie	ED	– Europejscy Demokraci
ASEAN	– Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej	EEAS	– Europejska Służba Działan Zewnętrznych
BEUC	– Europejskie Biuro Związków Konsumentów	EEB	– Europejskie Biuro Ochrony Środowiska
BJRM	– Była Jugosłowiańska Republika Macedonii (Macedonia)	EES	– Europejska Strategia Zatrudnienia
BRITE	– badania podstawowe w technice przemysłowej w Europie	EFD	– Europa Wolności i Demokracji
CDU/CSU	– Unia Chrześcijańsko-Demokratyczna/Unia Chrześcijańsko-Społeczna	EFGR	– Europejski Fundusz Gwarancji Rolnej
CEEP	– Europejska Organizacja Pracodawców Sektora Publicznego	EFI	– Europejski Fundusz Inwestycyjny
CEFIC	– Europejskie Stowarzyszenie Producentów Branży Chemicznej	EFOGR	– Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej
CEN	– Europejski Komitet Normalizacyjny	EFPIA	– Europejska Federacja Stowarzyszeń Przemysłu Farmaceutycznego
CENELEC	– Europejski Komitet Normalizacyjny Elektrotechniki	EFR	– Europejski Fundusz Rozwoju
COGECA	– Generalna Konfederacja Spółdzielni Rolniczych w Unii Europejskiej	EFRR	– Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
COPA	– Komitet Rolniczych Organizacji Zawodowych przy Unii Europejskiej	EFS	– Europejski Fundusz Społeczny
COREPER	– Komitet Stałych Przedstawicieli	EFSA	– Europejski Urząd do spraw Bezpieczeństwa Żywności
CPE	– Europejska Organizacja Rolników	EFTA	– Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu
DG	– Dyrekcja Generalna	EKES	– Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny
DNB	– dochód narodowy brutto	ELDR	– Partia Europejskich Liberalów, Demokratów i Reformatorów
EAFRD	– Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich	EMEA	– Europejska Agencja Leków
EAO	– Europejska Agencja Obrony	EOG	– Europejski Obszar Gospodarczy
EBC	– Europejski Bank Centralny	EPB	– Europejska Przestrzeń Badawcza
		EPBiO	– Europejska Polityka Bezpieczeństwa i Obrony
		EPF	– Europejska Federacja Pasażerów
		EPL	– Europejska Partia Ludowa
		EPL/ED	– Europejska Partia Ludowa/Europejscy Demokraci

EPS	– Europejska Polityka Sąsiedztwa	GSP	– System Powszechnych Preferencji Celnych
ERM	– Mechanizm Kursów Walutowych	JAE	– Jednolity akt europejski
ERRF	– Europejskie Siły Szybkiego Reagowania	JRC	– Wspólne Centrum Badawcze
ERRS	– Europejska Rada do spraw Ryzyka Systemowego	KBWE	– Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie
ESBC	– Europejski System Banków Centralnych	KPiB	– Komitet Polityczny i Bezpieczeństwa
ESBG	– Europejskie Stowarzyszenie Banków i Kas Oszczędnościowych	KR	– Komitet Regionów
ESDI	– Europejska Tożsamość Bezpieczeństwa i Obrony	MFF	– wieloletnie ramy finansowe
ESFS	– Europejski System Nadzoru Finansowego	MFW	– Międzynarodowy Fundusz Walutowy
ESPRIT	– Europejski Program Strategiczny na rzecz Badań i Rozwoju Technik Informatycznych	MŚP	– małe i średnie przedsiębiorstwa
ESW	– Europejski System Walutowy	NATO	– Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego
ETS	– Europejski Trybunał Sprawiedliwości	NGO	– organizacja pozarządowa
ETUC	– Europejska Konfederacja Związków Zawodowych	NPAA	– Narodowy Program w celu przyjęcia <i>acquis</i>
EUL	– Zjednoczona Lewica Europejska	NRD	– Niemiecka Republika Demokratyczna
EUMC	– Komitet Wojskowy Unii Europejskiej	OBWE	– Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie
EUMS	– Sztab Wojskowy Unii Europejskiej	OECD	– Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju
Euratom	– Europejska Wspólnota Energii Atomowej	OEEC	– Organizacja Europejskiej Współpracy Gospodarczej
EUREKA	– Europejska Agencja Koordynacji Badań	OHIM	– Urząd do spraw Harmonizacji Rynku Wewnętrznego
EUROBIT	– Europejskie Stowarzyszenie Producentów Maszyn Obliczeniowych i Technik Informatycznych	OJ [DzUrz]	– Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej
EUROFER	– Europejska Konfederacja Przemysłu Żelaza i Stali	OLAF	– Europejski Urząd do spraw Zwalczania Nadużyć Finansowych
EUR-OP	– Urząd Publikacji Unii Europejskiej	ONZ	– Organizacja Narodów Zjednoczonych
Europol	– Europejski Urząd Policji	OWP	– Organizacja Wyzwolenia Palestyny
europoseł	– poseł do Parlamentu Europejskiego	OWPG	– ogólne wytyczne polityki gospodarczej
EWG	– Europejska Wspólnota Gospodarcza	PE	– Parlament Europejski
EWO	– Europejska Wspólnota Obrony	PES	– Partia Europejskich Socjalistów
EWP	– Europejska Współpraca Polityczna	PHARE	– Program Phare (dosł. Pologne Hongrie Aide à la reconstruction économique – Pomoc Polsce i Węgrom w odbudowie ich gospodarek)
EWWiS	– Europejska Wspólnota Węgla i Stali	PKB	– produkt krajowy brutto
FCO	– Biuro Spraw Zagranicznych oraz Wspólnoty	PNB	– produkt narodowy brutto
FIEC	– Europejska Federacja Przemysłu Budowlanego	PSC	– Komitet Polityczny i Bezpieczeństwa
G8	– grupa ośmiu najbardziej wpływowych państw świata	PWBiS	– przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości
GAERC	– Rada Unii Europejskiej do spraw Ogólnych i Stosunków Zewnętrznych	QMV	– głosowanie kwalifikowaną większością
GATT	– Układ Ogólny w sprawie Cel i Handlu	R&TD	– Badania i Rozwój Technologiczny
GMO	– organizm genetycznie modyfikowany	RACE	– Badania i Rozwój w Dziedzinie Zaawansowanych Technologii
		RFN	– Republika Federalna Niemiec
		RWPG	– Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej

S&D	– Grupa Postępowego Sojuszu Socjalistów i Demokratów w Parlamencie Europejskim	UGiW	– Unia Gospodarcza i Walutowa
SCA	– Specjalny Komitet do spraw Rolnictwa	UKREP	– Stałe Przedstawicielstwo Wielkiej Brytanii przy Unii Europejskiej
SGP	– pakt stabilności i wzrostu	UNCTAD	– Konferencja ONZ do spraw Handlu i Rozwoju
SPI	– Sąd Pierwszej Instancji	UNICE	– Zrzeszenie Europejskiej Federacji Przedsiębiorców
TAC	– całkowity dopuszczalny połów (zasobów ryb)	UZE	– Unia Zachodnioeuropejska
TACIS	– Program Pomocy Technicznej dla Wspólnoty Niepodległych Państw	VAT	– podatek od wartości dodanej
TFUE	– traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej	WE	– Wspólnota Europejska
TK	– traktat konstytucyjny	WPBiO	– wspólna polityka bezpieczeństwa i obrony
TUE	– traktat o Unii Europejskiej	WPH	– wspólna polityka handlowa
TWE	– traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską	WPR	– wspólna polityka rolna
UE	– Unia Europejska	WPRyb	– wspólna polityka rybołówstwa
UEN	– Unia na rzecz Europy Narodów	WPZiB	– wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa
UEN-EA	– Unia na rzecz Europy Narodów – Przymierze Europejskie	WTC	– wspólna taryfa celna
		WTO	– Światowa Organizacja Handlu
		WTZ	– wspólna taryfa zewnętrzna

Przedmowa do angielskiego wydania siódmego

Celem tej książki jest jasne, systematyczne i kompleksowe wprowadzenie do systemu rządzenia i polityki Unii Europejskiej (UE). Nie zakładam żadnej wcześniejszej wiedzy czytelników na ten temat i nie wymagam od nich przygotowania w postaci studiów w dziedzinie europeistyki, politologii czy jakiegokolwiek innej dyscypliny naukowej.

Od chwili, gdy zakończyłem pracę nad poprzednim wydaniem tej książki w lutym 2006 roku, w Unii zaszło wiele poważnych zmian. Najważniejszymi z nich były: wynegocjowanie Traktatu Lizbońskiego i wejście tego Traktatu w życie z pewnym opóźnieniem z dniem 1 grudnia 2009 roku; przystąpienie dwóch nowych państw członkowskich – Bułgarii i Rumunii – do UE z dniem 1 stycznia 2007 roku; rozszerzenie strefy euro oraz znaczne postępy w wielu obszarach polityki wspólnotowej – zwłaszcza w obszarze integrowania rynków, wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych, a także polityki zagranicznej i polityki bezpieczeństwa. Wszystkie te zmiany zostały obszernie omówione w niniejszym, nowym wydaniu, podobnie jak inne cechy nieustannie ewoluującego procesu integracji europejskiej.

Nowemu wydaniu towarzyszy także strona internetowa. Mieści się na niej szeroki wybór dodatkowych materiałów dydaktycznych. Strona ta jest dostępna pod adresem www.palgrave.com/politics/nugent.

Rozdziały pogrupowałem w pięciu częściach. W części I analizuję historyczną ewolucję europejskiej integracji od czasu II wojny światowej. Ta część obejmuje następujące szczegółowe tematy: wpływ II wojny światowej na polityczną mapę Europy oraz postawy i praktyki decydentów politycznych; zróżnicowane i ewoluujące nastawienie decydentów do współpracy międzypaństwowej i integracji w Europie oraz postępujący, choć w nierównym tempie, rozwój integracji europejskiej zarówno w kategoriach jej pogłębiania, jak i rozszerzania.

W części II analizuję główne traktaty unijne. Oryginalne podstawy traktatowe zostały stworzone w latach pięćdziesiątych XX wieku w trzech traktatach założycielskich. Od połowy lat osiemdziesiątych, co kilka lat, do traktatów założycielskich wprowadza się poprawki i uzupełnienia. Jest to element procesu, który zarówno odzwierciedla, jak i popycha do przodu proces integracji. Ostatni z traktatów, traktat lizboński, który wszedł w życie w grudniu 2009 roku, analizuję bardziej szczegółowo w rozdziale szóstym.

Instytucjami i aktorami politycznymi UE zajmuję się w części III. Każdej z głównych instytucji – Komisji, Radzie Unii Europejskiej (Radzie Ministrów), Radzie Europejskiej, Parlamentowi Europejskiemu i instytucjom sądowym UE – poświęcam osobny rozdział, natomiast pozostałe instytucje omawiam w jednym rozdziale. Grupy

interesu i państwa członkowskie również znalazły się w odrębnych rozdziałach, jako że są kluczowymi aktorami politycznymi w UE.

W części IV przyglądam się politykom wspólnotowym i procesom politycznym. Biorąc pod uwagę, że UE ma coś do powiedzenia w zasadzie w każdej dziedzinie polityki publicznej, i zważywszy że zachodzi w niej wiele procesów politycznych, nie jest oczywiście możliwe pełne i dokładne omówienie wszystkich szczegółowych polityk wspólnotowych i procesów politycznych. Skupiam się zatem na ogólnym obrazie. Jeżeli chodzi o polityki wspólnotowe, oznacza to wskazanie najważniejszych ogólnych cech polityki unijnej w danej dziedzinie i zwrócenie większej uwagi na szczególnie ważne obszary polityki – takie jak funkcjonowanie wewnętrznego rynku, wspólna polityka rolno-gospodarcza i walutowa, polityka handlowa i polityka zagraniczna. W wypadku procesów politycznych chodzi o opisanie ich wzorów, wskazanie przebiegu zmian w wykorzystaniu różnych typów procesów politycznych i dokładne przyjrzenie się najważniejszej formie procesu politycznego – to jest stanowieniu prawa.

W końcowej części książki – części V – zgodnie z jej tytułem spoglądam wstecz i wprzód. Spoglądanie wstecz przyjmie postać analizy koncepcji teoretycznych odnoszących się do integracji europejskiej. Istnieje ogromna literatura poświęcona interpretacjom teoretycznym UE, jednak jej znaczna część dla osób dopiero wchodzących w europeistykę może się okazać odstrasżająca i zagmatwana, gdy sięgnąć do niej bez wcześniejszej wiedzy o rzeczywistości empirycznej, do której ta literatura się odnosi. Z tego powodu, podobnie jak we wcześniejszych wydaniach tej książki, charakterystykę i analizę koncepcji teoretycznych zamieściłem prawie na samym końcu książki, a nie na jej początku. Oczywiście ci czytelnicy, którzy wolą już na wstępie zapoznać się z przeglądem kwestii teoretycznych, mogą rozpocząć lekturę od rozdziału dwudziestego trzeciego. Te treści części V, które odnoszą się do spoglądania wprzód, zostały natomiast zawarte we wnioskach, gdzie rozważam główne wyzwania, które prawdopodobnie wejdą do agendy UE w nadchodzących latach, a także – możliwości stawienia im czoła przez Unię.

Chciałbym złożyć podziękowania wielu osobom za pomoc udzieloną mi podczas przygotowywania obecnego wydania tej książki. Współredaktor serii *European Union Series* i mój dobry przyjaciel, William Paterson, jak zawsze udzielał mi wsparcia i dzielił się wnikliwymi uwagami na temat wstępnych wersji rozdziałów. David Allen, Judge George Arestis i David Phinnemore przeczytali poszczególne rozdziały i podzielili się ze mną swoimi cennymi opiniami na ich temat.

Keith Povey okazał mi szczególną pomoc w procesie przygotowywania tej książki do druku, wykazując się ogromnym profesjonalizmem. Jak zawsze, Steven Kennedy z Palgrave Macmillan bardzo mnie wspierał jako redaktor. Jego upomnieniom i ponagleniom zawsze towarzyszyły wspaniały humor i zrozumienie.

Na końcu, choć wcale nie najmniej ważne, podziękowania składam Maureen, Helen i Rachael za ich wsparcie.

Neill Nugent
Luty 2010

Historyczna ewolucja

Rozdział 1. Powojenna transformacja Europy Zachodniej

Rozdział 2. Utworzenie Wspólnoty Europejskiej

Rozdział 3. Pogłębianie procesu integracji

Rozdział 4. Rozszerzanie procesu integracji

Żadnego systemu politycznego i żadnej organizacji nie da się należycie zrozumieć bez umieszczenia ich we właściwym im kontekście historycznym i operacyjnym. Struktura i działanie instytucji rządowych, charakter i dynamika sił politycznych oraz zagadnienia problemowe i zachowania osób sprawujących władzę nie są kwestią przypadku – są one kształtowane i nieustannie modyfikowane przez stale ewoluujące siły i wydarzenia.

Mimo że Unia Europejska (UE) jest stosunkowo młodą organizacją, w nie mniejszym stopniu podlega tym żelaznym prawom niż od dawna istniejące państwa narodowe. Podobnie jak w ich przypadku, także charakteru Unii nie można właściwie ocenić bez odniesień do jej historycznych źródeł czy świata, w którym funkcjonuje. Często krytykuje się na przykład UE za jej strukturalną słabość i wewnętrzne skłócenie. Zbyt wiele w niej sporów o sprawy w rodzaju ceny masła, a nie dość myślenia o charakterze wizjonerskim. Za mało wspólnego działania z myślą o rozwiązaniu problemów, takich jak bezrobocie, dysproporcje między regionami czy inne poważne kwestie. Bez wątpienia tego rodzaju krytyka jest w znacznej mierze zasadna. Gdy jednak spojrzeć z perspektywy historycznej, trudno być zaskoczonym, że UE ma trudności z harmonijnym, zbiorowym tworzeniem polityki. Przecież przed przystąpieniem do Wspólnoty Europejskiej (WE)/UE jej państwa członkowskie w większości tych spraw podejmowały samodzielne decyzje. Nie jest łatwo, zwłaszcza państwom dużym czy przekonanym o specyfice swoich interesów, cedować suwerenność przez przenoszenie uprawnień do podejmowania decyzji na wielonarodową organizację, w której mogą przeważyć głosy innych państw. Te fakty zawsze trzeba mieć na względzie, wyjaśniając i interpretując charakter UE, jej osiągnięcia i porażki. Inaczej mówiąc, UE należy postrzegać w kontekście tych sił, które ją wytworzyły i nadal tworzą. Niektóre z tych sił działają na

rzecz zbliżania do siebie jej państw członkowskich, za sprawą innych postępy we współpracy i integracji bywają spowalniane, blokowane i kontestowane.

Żeby zobrazować znaczenie, jakie w wyjaśnianiu i ocenianiu UE mają zarówno tło historyczne, jak i współczesny kontekst działania, można się posłużyć kwestią suwerenności. Wielu oponentów i krytyków UE wyraża pogląd, że „z natury rzeczy” najlepszą jednostką polityczną jest państwo narodowe, a nie organizacja międzynarodowa. Twierdzą oni, że trzeba się sprzeciwiać przenoszeniu władzy do Brukseli, Luksemburga i Strasburga – trzech głównych siedzib unijnych instytucji, jeżeli podważa to narodową suwerenność. Zwolennicy tego poglądu nazbyt często nie zauważają jednak, że suwerenność narodowa podlegała systematycznej erozji już w czasach znacznie poprzedzających powstanie WE/UE, i że po ich powstaniu nadal ulega ona erozji na skutek działania sił, które wcale nie są konsekwencją członkostwa w Unii. Bez względu na przyczynę – wahania na rynkach finansowych, transfery kapitałowe dokonywane przez wielonarodowe korporacje, zmieniające się wzory handlu czy dominację militarną Stanów Zjednoczonych – państwa członkowskie UE coraz silniej doświadczają procesów międzynarodowych, których nie są w stanie kontrolować, wręcz znajdując się na ich łasce. Utrata przez nie władzy niekoniecznie wynika tu ze zrzeczenia się suwerenności na gruncie prawa – tak jak w przypadku UE, jednak konsekwencje są bardzo podobne. Jest faktem, że w coraz liczniejszych obszarach polityki państwa nie mogą już działać w izolacji, lecz muszą się naginać i dostosowywać, by móc wpasować się w układy sił zewnętrznych. W tych okolicznościach nie należy traktować UE jako źródła wyjątkowych zagrożeń dla suwerenności jej państw członkowskich. Przeciwnie – Unia stanowi, w pewnej mierze, próbę stawienia czoła tym zagrożeniom, zapewniając środki, za których sprawą jej państwa członkowskie mogą, jeśli nie odzyskać suwerenność, to przynajmniej dowieść, że nadal mają kontrolę nad pewnymi aspektami procesów decyzyjnych, a to dzięki podejmowaniu wzajemnej współpracy na takich poziomach i w takim trybie, jakie są odpowiednie dla powojennego internacjonalizmu.

W związku z tym, celem części I niniejszej publikacji jest dostarczenie podstaw umożliwiających zrozumienie, czym jest UE, poprzez prześledzenie jej ewolucji i umieszczenie jej w odpowiednich kontekstach historycznych i operacyjnych.

Jak zawsze pojawia się problem punktu, od którego należy zacząć historię przedmiotu w układzie chronologicznym. Jak daleko trzeba się cofnąć, żeby właściwie opisać i objaśnić nasz przedmiot, którym jest proces integracji europejskiej? Rozdział pierwszy rozpoczyna się od zarysowania kilku głównych podziałów charakteryzujących kontynent europejski przed II wojną światową, co ma na celu uwypuklenie epokowego charakteru powojennej transformacji, do jakiej doszło w Europie, transformacji będącej elementem składowym procesu integracji europejskiej. Proces integracji europejskiej aż do lat dziewięćdziesiątych XX wieku zasadniczo ograniczał się do Europy Zachodniej. W konsekwencji, choć obecnie członkostwo w UE obejmuje państwa z całego kontynentu, Unię zbudowały państwa zachodnioeuropejskie. Dlatego w rozdziale pierwszym koncentruję się na charakterze przekształceń stosunków między państwami Europy Zachodniej po II wojnie światowej i na czynnikach wyjaśniających te przekształcenia.

W rozdziale drugim analizuję utworzenie w latach pięćdziesiątych przez zaledwie sześć państw założycieli trzech Wspólnot Europejskich: Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali (EWWiS) ustanowionej traktatem paryskim w 1951 roku oraz Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej (Euratom) i Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (EWG), które obie zostały ustanowione w marcu 1957 roku w wyniku podpisania dwóch traktatów rzymskich.

W rozdziale trzecim dokonuję przeglądu procesu pogłębiania integracji po 1957 roku. Proces ten przybierał kilka postaci, przejawiając się zwłaszcza wzrostem złożoności i zwią-

szaniem uprawnień struktur instytucjonalnych WE/UE oraz ich możliwości decyzyjnych, a także wielką ekspansją działań z zakresu polityki publicznej, w które angażuje się WE/UE.

W rozdziale czwartym przyglądam się procesowi rozszerzania integracji przez przystępowanie nowych państw członkowskich. W serii rund rozszerzeniowych zapoczątkowanych w latach siedemdziesiątych XX wieku WE/UE powiększyła się do tego stopnia, że w połowie lat dziewięćdziesiątych właściwie wszystkie państwa zachodnioeuropejskie były już jej członkami. Po praktycznym dopełnieniu się – w kategoriach członkostwa – integracji zachodnioeuropejskiej, przyszła kolej, w pierwszej dekadzie XXI wieku, na rozciągnięcie procesu integracji na byłe państwa komunistyczne w Europie Środkowej i Wschodniej.

1 Powojenna transformacja Europy Zachodniej

Podziały historyczne

Powojenna transformacja

Wyjaśnianie transformacji i jej charakteru

Uwagi końcowe: trudny charakter procesu integracji w Europie Zachodniej

Proces integracji europejskiej został zainicjowany i rozwinął się w Europie Zachodniej. Rozszerzył się na Europę Środkową i Wschodnią dopiero po wytworzeniu i okrzepnięciu kluczowych – znanych nam dzisiaj – cech Unii Europejskiej (UE). Aż do upadku komunizmu w Europie Środkowej i Wschodniej w latach 1989–1990 kraje takie jak: Bułgaria, Estonia, Łotwa, Węgry i Polska albo były częścią Związku Radzieckiego, albo tkwiły w obrębie bloku sowieckiego. W związku z tym pozostawały na zewnątrz procesów, które do wczesnych lat dziewięćdziesiątych XX wieku ogniskowały się na coraz większym zbliżaniu do siebie nawzajem państw zachodnioeuropejskich w ramach całego wachlarza działań kooperacyjnych i integracyjnych.

Dlatego zrozumienie i analiza procesu integracji europejskiej muszą się rozpocząć od spojrzenia na Europę Zachodnią.

Podziały historyczne

Dziedzictwo

Przez całą jej historię, Europę cechowało znacznie więcej podziałów, napięć i konfliktów niż wspólnoty celów czy harmonii ducha. Dotyczy to Europy Zachodniej w takim samym stopniu, jak całego kontynentu europejskiego.

Być może najbardziej oczywistą z sił rodzących te podziały był język. Choć językoznawcy potrafią wskazać strukturalne podobieństwa między europejskimi językami, pozostaje faktem, że narody Europy, w tym Europy Zachodniej, do niedawna w większości

nie były w stanie się z sobą bezpośrednio porozumieć. (Obecnie 56 procent Europejczyków twierdzi, że potrafi prowadzić rozmowę przynajmniej w jednym języku obcym.) Kolejnym źródłem podziałów była religia: kraje północnej części Europy Zachodniej (z wyjątkiem Irlandii) są, ze względu na swoje chrześcijańskie dziedzictwo, przeważnie protestanckie, a kraje jej południowej części (łącznie z Francją, ale bez prawosławnej Grecji) – przeważnie katolickie. Kontrastujące tradycje kulturowe i doświadczenia historyczne służyły za kolejny przyczynek do rozwoju odrębnych tożsamości – i poczucia rozdzielności między „nami” a „nimi”, jak Europa długa i szeroka.

Obok zaszłości wynikających z walk o władzę i wojen, tego rodzaju różnice pomagają wyjaśnić, dlaczego Europa Zachodnia dzieli się na tak wiele państw, z których każde ma własną tożsamość i strukturę lojalności. Niektóre z tych państw – na przykład Francja, Hiszpania i Wielka Brytania – w zasadzie od stuleci istnieją w swoich obecnych kształtach geograficznych. Inne – włącznie z Niemcami, Włochami i Irlandią – powstały dopiero stosunkowo niedawno, przeważnie w XIX i na początku XX wieku w okresie rozkwitu nacjonalizmu – siły wykorzystywanej do ściślejszego zespajania narodów z państwami.

Co najmniej do II wojny światowej, a w niektórych przypadkach znacznie dłużej, różnice językowe, religijne i kulturowe między państwami zachodnioeuropejskimi były pogłębiane przez podziały polityczne i ekonomiczne.

Podziały polityczne przybierały postać różniących się systemów rządzenia i rywalizujących orientacji ideologicznych. W wieku XIX i na początku XX autokracje współistniały obok dopiero wyłaniających się bardziej liberalnych demokracji parlamentarnych. W okresie pomiędzy dwiema wojnami światowymi demokracja parlamentarna znalazła się pod ostrzałem i w niektórych krajach została obalona: we Włoszech w 1922 roku przez faszyzm, w Niemczech w 1933 roku przez nazizm i w Hiszpanii po wojnie domowej toczony w latach 1936–1939 przez konserwatywny autorytaryzm. Pod koniec lat trzydziestych XX wieku w głównych państwach Europy Zachodniej obowiązywały bardzo różnicowane reżimy polityczne (zob. ramka 1.1). Dopiero w połowie lat siedemdziesiątych XX wieku – po upadku dyktatur na Półwyspie Iberyjskim i obaleniu reżimu wojskowych w Grecji – demokracja parlamentarna ostatecznie zapanowała w całej Europie Zachodniej.

Nie mniej silnie zaznaczały się podziały ekonomiczne. Od zarania rewolucji przemysłowej do połowy XIX wieku w kategoriach przemysłu i handlu dominowała Wielka Brytania. Stopniowo jej pozycje zaczęły zagrażać inne kraje – zwłaszcza Niemcy, ale także Belgia i Francja. W konsekwencji we wczesnych latach dwudziestych XX wieku państwa te zacięły rywalizowały z sobą o zagraniczne rynki. W tym samym czasie gospodarki krajów północnych coraz bardziej zaczynały się różnić od gospodarek krajów z południa Europy. Te pierwsze miały w większości rozbudowaną bazę przemysłową, podczas gdy te drugie zasadniczo pozostawały krajami rolniczymi i nie w pełni rozwiniętymi.

Ramka 1.1 Systemy polityczne głównych państw Europy Zachodniej w późnych latach trzydziestych XX wieku

Francja	słaby system parlamentarny (Trzecia Republika)
Niemcy	nazistowska dyktatura (na czele z Adolfem Hitlerem, od 1933 roku)
Włochy	faszystowska dyktatura (na czele z Benitem Mussolinim, od 1922 roku)
Hiszpania	konserwatywna dyktatura wojskowa (z generałem Franco na czele, od 1937 roku)
Wielka Brytania	silny system parlamentarny

Redaktor inicjujący *Olaf Pietek*

Redaktorzy *Renata Włodek*
Agnieszka Stęplewska

Korekta *Małgorzata Szul*

Skład i łamanie *Marian Hanik*

Nakład 1000 egz., ark. wyd. 54

Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego
Redakcja: ul. Michałowskiego 9/2, 31-126 Kraków
tel. 12-631-18-81, 12-631-18-82, fax 12-631-18-83

„Znakomita książka, trudno wskazać jej słabe strony”.

„West European Politics”

„Solidne opracowanie będące czymś więcej niż podręcznik. To podstawowe źródło wiedzy dla naukowców i praktyków. Mistrzowska próba objaśnienia spraw nieobjaśnialnych i przejrzyste przedstawienie rzeczy nieprzejrzystych”.

„Political Studies”

„Ta książka ma doskonałą strukturę, opiera się na rzetelnych badaniach i jest napisana zrozumiałym językiem, a opinie przedstawiane niekiedy przez autora są bez wyjątku dobrze uzasadnione i sensowne”.

„Government and Opposition”

Najlepsza książka o Unii Europejskiej, uwzględniająca obecny status prawny Wspólnoty. Dogłębnie i wszechstronnie – w stopniu przewyższającym dostępne na rynku polskim opracowania – zostały w niej omówione wszystkie aspekty rozwoju i funkcjonowania Unii: historia zjednoczenia państw europejskich, ewolucja ram prawnoorganizacyjnych ustanawianych przez traktaty, instytucje i aktorzy polityczni, polityki i procesy decyzyjne, a także teoretyczne ujęcie kwestii integracji oraz omówienie jej przyszłych perspektyw. Dużym atutem książki jest uwzględnienie dynamiki rozwoju i działania instytucji unijnych, dzięki czemu czytelnik ma lepszy obraz jej rzeczywistego funkcjonowania. Książka będzie obowiązkową lekturą na takich kierunkach jak europeistyka, stosunki międzynarodowe i politologia.

Neill Nugent jest profesorem politologii. Zajmuje stanowisko Jean Monnet Professor w dziedzinie integracji europejskiej na Manchester Metropolitan University w Manchesterze (Wielka Brytania).

WYDAWNICTWO

UNIwersytetu
JAGIELLOŃSKIEGO

www.wuj.pl

ISBN 978-83-233-3407-1

9 788323 334071